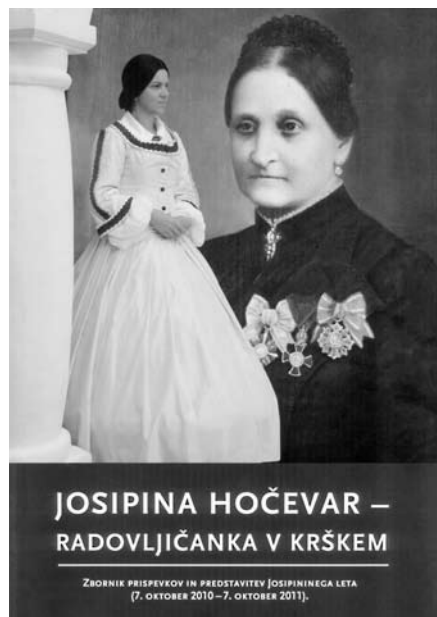

ALENKA ČERNELIČ KROŠELJ IN TITA PORENTA (ur.): Josipina Hočevar – Radovljčanka v Krškem: Zbornik prispevkov in predstavitev Josipininega leta (7. oktober 2010–7. oktober 2011);

Krško: Kulturni dom; Radovljica: Muzeji radovljiške občine, 2012, 175 str.

»Po moji smrti se bo videlo, da sem dobro gospodinjala ...«

V izjavi Josipine Hočevar, s katero je Muzej novejšje zgodovine Slovenije ob medinstitucionalni razstavi Slovenke v dobi moderne vabil na predavanje Alenke Černelič Krošelj in mag. Tite Porenta, je mnogo simbolike. Predvsem pa nazorno kaže, kje je bilo v času Josipininega življenja mesto ženske v našem prostoru. Razen redkih izjem seveda v gospodinjstvu, kjer bi jo mnogi, kljub raznim javnim kvotam, želeli videti tudi danes.

Josipina Hočevar je v 21. stoletju povežala mestna muzeja v Krškem in Radovljici, kjer je bilo leta 2012 intenzivno medsebojno dogajanje, povezano z gospodarstvenico in dobrotnico, ki je s svojimi dejanji pustila močno sled tako na rodnem Gorenjskem kot tudi v Posavju, kamor se je leta 1842 primožila. Bogat zbornik, ki sta ga izdala Kulturni dom Krško, v katerem deluje Mestni muzej Krško, in Muzeji radovljiške občine, v okviru katerih dela tudi Mestni muzej Radovljica, je trajen pomnik vsem dogodkom in publikacija s temeljnimi prispevki, ki osvetljujejo tako lik Josipine Hočevar kot čas, v katerem je živila, in pred-

vsem izobraževanje in šolstvo, v katerih je s svojimi donacijami pustila močan pečat. Delo ne skriva, da je nastalo ob strokovnih posvetih, posvečenih veliki meščanki dveh mest: posveta sta bila 7. oktobra 2010 v Krškem in leto pozneje v Radovljici.

Po uvodnih besedah urednic – kustosinj v obeh mestnih muzejih – Alenke Černelič Krošelj in mag. Tite Porenta najprej spoznamo ustanovi, v katerih se je ta bogati program odvijal. Sicer pa lahko vsebino zbornika, kljub temu da je ta formalno razporejena drugače (sklopi so: Radovljica, Razmere v šolstvu od druge polovice 19. do začetka 20. stoletja, Krško, Josipinino leto: 7. oktober 2010–7. oktober 2011), razdelimo na tri vsebinske sklope.

Prvi je seveda posvečen Josipini Hočevar in njenim razmerjem do rodne Radovljice in Krškega, v katerem je nato preživela večino svojega življenja, ter rodbini Mulej. Tita Porenta se je po orisu razvoja naselja osredotočila na 19. stoletje in ga predstavila s ključnimi temami, ki so hkrati povezane tudi z Josipino Hočevar. To so šolstvo in oskrba mesta z vodo v začetku 20. stoletja, v katero je Josipina Hočevar s svojo donacijo v višini dobrih 2 odstotkov skupne vrednosti projekta oz. dobrih 12 odstotkov vrednosti, ki jo je v projekt vlagala Občina Radovljica, vložila zelo visok individualni delež. Kot častna meščanka (to odlikovanje je prejela zaradi vlaganj v razvoj šolstva v svojem rodnem mestu in še zlasti za ustanovitev sklada za sirote, vdove in šolsko mladino) je bila leta 1908 deležna tudi časti, ki po besedah Alenke Puhar ni doletela nobene druge Slovenke, saj so ji na današnjem Linhartovem trgu postavili javni spomenik. Poleg obsežne literature, ki je navedena ob koncu prispevka, je Tita Porenta pregledala tudi arhivsko gradivo v Arhivu Slovenije, Nadškofjskem arhivu Ljubljana, Dokumentaciji ZVKDS, OE Kranj in svoji matični muzejski ustanovi. V prispevku je opozorila tudi na vsebine, ki bodo morale biti deležne pozornosti raziskovalcev v naslednjih letih.

Alenka Černelič Krošelj je predstavila Josipino Hočevar v razmerju do Krškega

in Krčanov ter deloma tudi do Posavja. Uvodoma je zapisala, da je zgodba Josipine Hočevar ena osrednjih krških zgodb. Dodam pa lahko, da jo je Mestni muzej Krško tudi uspešno »usvojil« in jo z muzejsko govorico posreduje svojim obiskovalcem. Josipina Hočevar pa je postala pomembna raziskovalna tematika in tudi izhodišče za spretno zasnovane aplikativne projekte. Kar pa bi rada na tem mestu posebej poudarila, je večinstitucionalnost, ki se je razvila ob projektu Josipina Hočevar. Mestni muzej Krško in še prej Valvasorjev raziskovalni center, ki se je s temo prvi ukvarjal, je ob njej znal razviti sodelovanje z Zgodovinskim arhivom Celje, Arhivom Slovenije, Inštitutom Milka Kosa ZRC SAZU in ne nazadnje tudi Mestnim muzejem Radovljica.

Alenka Černelič Krošelj je predstavila historiat bivanja Josipine Hočevar in njeno javno delovanje, zaradi katerega ima še danes tako pomembno mesto v posavskem in krškem prostoru. Ob nizanju biografskih podatkov je ob navajanju številnih virov osvetlila tudi samo mesto in življenje v Krškem ter njegov razvoj v polstoletnem obdobju, ko sta zakonca živela v njem. V tem času je po levem bregu Save zapeljal vlak in te kraje vpisal v knjigo razvoja. Pomena, ki ga je imela železnica za razvoj celotnega prostora ob reki Savi, se v celoti zavemo, ko ta prostor primerjamo z nekdanjimi cvetočimi območji, ki so po vzpostavitvi železniške mreže kar zamrli (dober primer za to je npr. bližnje Kozjansko).

Kljub temu da je velik del prispevka namenjen Martinu Hočevarju in njegovim ambicijam ter uspehom v poslovanju in pozneje tudi v politiki, pa je glavna posvečena njegovi 14 let mlajši ženi in njenemu gospodarjenju po moževi smrti. S pomočjo besedila dobimo vpogled tako v gospodarjenje bogate vdove kot tudi v njene mecenške dejavnosti, ki so vplivale predvsem na izobraževanje in versko življenje. Danes lahko njene aktivnosti spremljamo v takratni periodiki in pa predvsem v vsakodnevnem stiku z objekti, ki so bili s pomočjo velikodušnih donacij zgrajeni v zadnjih

* Dr. Helena Rožman, prof. zgod. in univ. dipl. etnol., muzejska svetovalka, Galerija Božidar Jakac. 8311 Kostanjevica na Krki, Grajska cesta 45, E-naslov: helena.rozman@guest.arnes.si

letih 19. in prvem desetletju 20. stoletja. Avtorica je temeljito predstavila tudi meceninkino oporoko in razdelitev zares impresivnega premoženja, članek pa zaokrožila s pogledom v dejavnosti 21. stoletja, s katerimi se v lokalnem in širšem prostoru ponovno odpira in ohranja spomin na znano Krčanko. V današnjem času, ko se že kažejo indici, da izobraževanje v prihodnje ne bo več tako dostopno, kot smo bili v naši družbi vajeni, je poznavanje lika in dela zakoncev ter zlasti Josipine Hočevar lahko v poduk tudi v smislu socialne občutljivosti tistih, ki jim je usoda in poslovna sreča namenila udobnejšo pot skozi življenje. V t. i. prvi sklop lahko umestimo tudi razpravo etnologinje Nadje Gartner Lenac s predstavitev rodovnika družine Mulej. Ta je shematično predstavljen tudi v grafični prilogi zbornika. Rodu Mulejevih je sledila do konca 17. stoletja, kot glavni vir pa je uporabljala cerkvene matične knjige in *Status animarum* – knjige duš. Ob podrobnih podatkih o članih rodbine Mulej je podala tudi osnovne podatke o cerkveni organizaciji Bleda in Radovljice. Osrednji prispevek t. i. drugega sklopa, posvečenega izobraževanju oz. šolstvu, je delo mag. Marjetke Balkovec Debevec, muzejske svétnice v Slovenskem šolskem muzeju, ki v njej lastni maniri sistematično podaja pregled značilnosti šolstva na Slovenskem, s poudarkom na zakonodaji v drugi polovici 19. stoletja in na prehodu v novo stoletje. To je čas, zaznamovan tudi z dejanji številnih dobrotnikov, ki so s podporami znatno pripomogli k boljšemu stanju na tem področju. Mednje je uvrstila tudi zakonca Hočevar, tako z njunim delovanjem v Krškem in okolici kot tudi v Josipinini rodni Radovljici. Slovenski šolski muzej sodi tudi zaradi sodelovanj, kakršnemu smo priča ob pričujočem zborniku, med tiste muzejske ustanove, ki zavzeto opravljajo svojo javno muzejsko službo, saj je pobud iz šolskih in drugih javnih ali zasebnih okolij po raziskavah življenja in dela določenih šol veliko. Danes številni domači in mednarodni dokumenti opozarjajo na pomen povezovanja lokalnih prebivalcev in njihovih pobud v aktivnosti varovanja dediščine v javnih ustanovah in lokalnih prostorih. Marjetka Balkovec Debevec pa je vidik povezanosti izpostavila

ob organiziranosti šolstva v drugi polovici 19. stoletja, kajti, kot pravi, sta tako pomen in ugled šole kot učitelja v lokalnem prostoru in širše rasla z njihovo zavzetostjo in vztrajnim delom. Znotraj tovrstne organiziranosti pa so v obravnavanem času vedno večjo vlogo dobivale tudi ženske. Na Hočevarja kot mecena je Marjetka Balkovec Debevec pogledala z vidika njunega skupnega delovanja, nato pa še s pomočjo darov, ki jih je šolajoči mladini in posameznikom Josipina namenjala že kot vdova. Zaradi tovrstnega angažiranja je bila že za časa življenja deležna številnih pozornosti, in ena takih je bila tudi vidna vloga, ki ji jo je namenil krški učitelj in strokovni pisatelj, Josipinin someščan, Ivan Lapajne, pisec knjige *Krško in Krčani*. Na kolokviju in v zborniku ju je predstavila Polona Brenčič iz Valvasorjeve knjižnice Krško. Kljub temu da je glavčina prispevka namenjena Lapajnetu in njegovi knjigi, pa sta tudi v literarnem delu, posvečenem prav Josipini Hočevar, predstavljena tudi njen pomen in vloga, ki jo je odigrala v kraju. Lik in življenjska zgodba Josipine Hočevar je seveda privlačna raziskovalna tema tudi z vidika t. i. lokalne zgodovine, ki naj bi jo s sodelovanjem v šolskih raziskovalnih projektih odkrivali učenci. V zborniku je predstavljeno delo učencev OŠ Jurij Dalmatin Krško, ki so pod mentorskim vodstvom svoje učiteljice Zorice Kerin raziskovali v okviru projekta Humanitarnost v domačem kraju; nalogo je v šolskem letu 2009/10 razpisala Komisija za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine. Žal je v prispevku predstavljena predvsem biografija Josipine Hočevar, ki so jo učenci spoznavali z analizo zapisov o Josipini Hočevar ter s pogovori s kustosinjo Mestnega muzeja Krško, Alenko Černelič Krošelj, ter posameznimi Krčani. Bralce bi gotovo zelo zanimalo, v kakšnem spominu imajo Josipino Hočevar Krčani, saj je Zorica Kerin v besedilu nekajkrat nakazala, da naj bi o njej kaj vedeli le starejši, mladi naj bi jo, kljub mnogim materialnim dokazom njene dobrotljivosti, poznali precej slabo. Dodati pa je treba, da je tudi t. i. javna sfera vse do zapisov Ljudmile Šribar v *Posavskem obzorniku* leta 2001 in nato dela Alenke Černelič Krošelj ni izpostavljala.

Ko so v Krškem že potekale raziskave življenjske poti Josipine Hočevar, se je zanimanje zanjo začelo povečevati tudi v Radovljici, kar nam predstavi Alenka Bole Vrabec, ki je v svoj zapis vključila tudi svoj dramolet *Josipina Hočevar – dobrotnica*. Njen prispevek lahko umestimo v t. i. tretji sklop prispevkov zbornika, kamor umeščam aplikativno naravnane prispevke. V Josipininem letu je v Krškem potekal tudi projekt Bogastvo podeželja v skupni turistični ponudbi z akronimom Pot medicinarstva in lektarstva med Krškim in Zagrebom, katerega produkt je, med drugim, tudi medenjak Josipinino srce.

Zbornik zaokroža kronološki pregled vsega dogajanja v letu, posvečenem Josipini Hočevar v Krškem in Radovljici, ki sta ga pripravili kustodinji obeh muzejev. Vloga zbornika je dvojna; v enem delu gre za zbir strokovnih prispevkov, ki so bili predstavljeni na obeh že omenjenih kolokvijih in so danes tudi ob skrbno navedenih virih in literaturi temeljna besedila za nadaljnje raziskave Josipine Hočevar in njenega časa. V drugem pa opravlja vlogo kronike, v kateri so zabeležena vsa dogajanja ob obeleževanju življenja in dela Josipine Hočevar. V Krškem, in verjamem da tudi v Radovljici, bo to zagotovo delo, ki ga bodo bralci pogosto vzeli v roke. S tem pa tiskana dela tudi dosežejo svoj namen!

V zadnjih letih se v slovenskem prostoru vedno več strokovne pozornosti namenja vlogi žensk v družbi. Vlogi, bi lahko rekli, zamolčane in odrinjene polovice narodovega telesa in njenih vidnih predstavnic. Tako smo bili priča izidu obsežne publikacije, ki jo je uredila Alenka Puhar, *Pozabljena polovice – Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem* in dvema obsežnima razstavnima projektoma Barbare Savenc, ki je predstavljala likovne umetnice 20. stoletja, ter seveda uvodoma omenjeno razstavo Slovenke v dobi moderne, če omenim le nekatere. Še več pa je drobnih raziskovalnih in razstavnih projektov, katerih središčnica so ženske. In sem lahko umestimo tudi raziskovalno delo in aplikativne projekte o in ob Josipini Hočevar, dami, ki je močno prerasla svojemu spolu namenjeno vlogo.